

İLK TÜRK DEVLETLERİ

TÜRK ADININ ANLAMI

GÜÇ, KUVVET / OLGUNLUK ÇAĞI

GÜZEL İNSAN /TÖRELİ (TÜRELİ) / MIĞFER

😊 Yukarıda verilen Orta Asya Türk adlarını uygun olan cümlelerin sonuna yazınız...

- Türk adı Uygur Metinlerinde **Güç, Kuvvet**
- Çin kaynaklarında **Miğfer**
- Kaşgarlı Mahmut'un Divan-ı Lugat-ı Türk adlı eserinde **Olgunluk Çağı**
- Ziya Gökalp'e göre **Törelî (Türelî)**
- İran Kaynaklarında **Güzel İnsan**

☞ Türk adı ilk olarak **ÇİN KAYNAKLARINDA** geçmektedir.

ORTA ASYA'DAKİ KÜLTÜR BÖLGELERİ

ANDRONOVA KÜLTÜRÜ
ANAV KÜLTÜRÜ
TAGAR (Taştık) KÜLTÜRÜ
AFENOSYONOVA KÜLTÜRÜ
KARASUK KÜLTÜRÜ

😊 Yukarıda verilen Orta Asya kültür bölgelerini uygun olan yerlere yazınız

ANAV KÜLTÜRÜ

- MÖ 4500 – MÖ 1000 tarihleri arasındadır
- Batı Türkistan'da Aşkabat yakınlarında ortaya çıkmış en eski kültürdür
- Tuğladan evler yapmışlardır
- Tarım kültürüne sahiptir
- Hangi ulusa ait olduğu tam bilinmemektedir
- **Orta Asya'daki en eski kültürdür.**

AFENOSYONOVA KÜLTÜRÜ

- MÖ 2500 (3000) – MÖ 1700 tarihleri arasındadır
- Ural – Altay dağları arasındadır
- Türklerin atı **ilk kez burada evcilleştirdiği** kabul edilmektedir.
- Kartal kutsal kabul edilmektedir
- **Türklerin en eski kültürü olarak** bilinmektedir

ANDRONOVA KÜLTÜRÜ

- MÖ 1700 – MÖ1200 tarihleri arasındadır
- Savaşçıdırlar, at önemlidir
- Orta Asya'daki **en geniş yayılma alanı** olan kültürdür
- **Proto Türk Kültürü** adı da verilmiştir.
- Türkler İneği bu dönemde evcilleştirdi
- İlk defa tunç ve altın eşyalara bu dönemde rastlandı

KARASUK KÜLTÜRÜ

- ☐ MÖ 1200 – MÖ 700 tarihleri arasındadır
- ☐ Sibiry'a'nın güneyi ve Baykal gölü çevresindedir
- ☐ Türklerin Batı ilerleyişi bu dönemde başlar
- ☐ İlk Maden (Demir işlemeciliği) görülür

TAGAR (Taştık) KÜLTÜRÜ

- ☒ MÖ 700 – MÖ 300 arasındadır
- ☒ Altay dağları çevresindedir
- ☒ Asya'daki en gelişmiş kültür bölgesidir.
- ☒ Kabartma Hayvan başları vardır
- ☒ Tunç'tan yapılmış keskin bıçaklar, ok uçları, Altından süs eşyaları bulunmuştur

Örnek Soru:

Yerleşik hayata geçtikleri düşünülen, tuğladan evlerde oturduğu ortaya konulan, sulama kanallarının olduğu Orta Asya'daki kültür bölgesi Hangisidir?

- A) Tagar
- B) Anav (DC)
- C) Karasuk
- D) Afanesyonova
- E) Andronova

Örnek Soru:

MÖ 3000'lerden Aral Gölü'ne dökülen Amuderya deltası içinde yaşamış olan balıkçılık ve avcılıkla uğraşmış olan kültür bölgesi hangisidir?

- A) Andronova
- B) Taştık
- C) Kelteminar (DC)
- D) Karasuk
- E) Anav

Harzem bölgesinde yayılmışlar, Yerleşik kültür özellikleri göstermişlerdir.

GÖÇLER

- Kuraklık
- Hayvan hastalıkları
- İklim değişiklikleri
- Otlakların yetersizliği
- Nüfus artışı
- Boylar arası mücadele
- Dış baskılar
- Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkuresi (Ülküsü)

Olumlu Sonuç: Türk kültürü dünyaya yayıldı

Olumsuz Sonuç: Türk kültürünü bir bütün olarak incelemek zorlaştı

İskitler (Sakalar) MÖ VII.yy

- İran Kaynaklarında Sakalar olarak geçer
- Çin Kaynaklarında İskit olarak geçer
- Tarihte kurulan **İLK TÜRK TOPLULUĞUDUR**
- **TOMRİS** bilinen ilk Türk Kadın Hükümdardır.

Örnek Soru:

Maden İşlemede ustalaştıkları için kendilerine "Bozkırların Kuyumcuları" denilen İslam öncesi Türk boyu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kırgızlar B) Oğuzlar C) Sibirler
D) Hunlar E) İskitler **DC**

- İlk Atlı göçebe Türk kavimdir
- İlk Balbal örnekleri veren kavimdir.
- İlk kez göç eden kavimdir
- İlk hayvan sanat üslubu görüldü
- Türklerde ilk ceket, pantolon, kemer ve kemer tokası İskitler kullandı
- Çadır şekline getirilmiş arabalarda yaşadılar
- Devlet **KURAMADILAR**
- **MUMYACILIK** görülmüştür

Örnek Soru:

Günümüzde Sibiryada yaşayan Yakut Türkleri hangi Türk boyunun devamı sayılmaktadır?

- A) Sakalar **(DC)**
B) Hunlar
C) Uzlar
D) Hazarlar
E) Sibirler

- Alper Tunga ve Şu Destanları vardır

Not: İskit – Pers Savaşlarının anlatıldığı kaynaklar Alper Tunga ve Firdevsi'nin Şeyhnamesi'dir

Not: Firdevsi'nin Şeyhname adlı eserinde Alper Tunga'nın diğer adı **AFRASİYAB (Efresiyab)**

BÜYÜK HUN İMPARATORLUĞU (MÖ 3.yy – MS 3.yy)

- Tarihte kurulan **İLK TÜRK DEVLETİDİR.**
- Merkezi **Ötüken (Kutsal Orman)**
- Bilinen ilk Türk hükümdarı **Teoman**

Örnek Soru:

Asya Hun devleti hükümdarı Mete Han aşağıda verilen hangi unvanı alarak başa geçmiştir?

- A) İlk Kağan B) Tanhu C) Şanyu **DC**
D) İlteber E) İdikut

- En Parlak Devir **METE HAN (BAHADIR)** döneminde yaşamıştır.

- Vatan / Millet düşüncesi **ilk defa Mete Han** döneminde yaşamıştır.

Örnek Soru:

"Ok ve yay gerebilen kavimleri bir aile gibi birleştirdim şimdi onlar Hun oldular." diyen Asya Hun hükümdarı kimdir?

- A) Teoman B) Mete Han **DC** C) Çi – çi
D) Ki-ok E) Kün - çin

- Dünya askerlik sisteminde **Onluk Sistem** uygulandı
(**TKK kuruluş tarihi MÖ 209**)

- Metehan'ın anlatıldığı destan **Oğuz Kağan Destanı**

Örnek Soru:

İskit ve Hunlardan kalma birçok tarihi eser aşağıda verilen hangi müzede sergilenmektedir?

- A) Etnografya Müzesi
B) Hermitaj Müzesi **(Rusya'da) DC**
C) Topkapı Sarayı Müzesi
D) Anadolu Medeniyetleri Müzesi
E) British Museum

Örnek Soru:

Çin hayat tarzına karşı özentisi aşağıda verilen hangi Hun hükümdarı döneminde başlamıştır?

- A) Çi – çi B) Ki – ok **DC** C) Mete Han
D) Teoman E) Kün-çin

- Mete Han'dan sonra başa geçen **KİOK**

- Çinli Prenseslerle evlenme geleniğini başlatan **KİOK**

Örnek Soru:

Tunguzların toprak isteklerini "Devletin temeli olan toprağı biz nasıl veririz. Toprak milletimin malıdır." diyerek reddeden Tunguzlarla savaş açan hükümdar aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çiçi
- B) Kiok
- C) Mete Han (DC)
- D) Teoman
- E) Künçin

Örnek Soru:

İstiklali fedaetmeyi "gülünç ve utanç verici" bulan Batı Hun hükümdarı kimdir?

- A) Ki -ok
- B) Çi - çi DC
- C) Ho-han-yeh
- D) Teoman
- E) Mete Han

KAVİMLER GÖÇÜ 375

Kuzey Hunlarının Karadenizin kuzeyinden batıya doğru göç etmesiyle Barbar kavimlerin Avrupa içlerine doğru göç hareketidir.

Ostrogotlar – Vizigotlar – Vandallar – Gepidler – Süevler - Burgondlar – Angıllar – Saksonlar...

Kavimler Göçünün Sonuçları

Kavimler göçünün sonuçlarını Siyasi / Etnik / Sosyal / Kültürel / Dini / Evrensel olarak cümle sonunda yorumlayınız...

- Günümüz Avrupa devlerinin / Milletlerinin çekirdeğı oluştu (Siyasi / Etnik)
- Roma ikiye ayrıldı (Siyasi)
- İlk Çağ sona erdi Orta Çağ başladı (Evrensel)
- Merkezi Krallıklar yıkıldı, feodalite oluştu (Siyasi)
- Avrupa'da Hıristiyanlık yayıldı (Dini)
- Skolastik Düşünce ortaya çıktı (Dini / Kültürel / Sosyal)
- Avrupa'da teşkilatlı Türk Devletleri kuruldu (Siyasi)

Avrupa (Batı) Hun Devleti 375 – 469

- Kurucusu **Balamir** daha sonra **Uldiz**

Örnek Soru:

Türkler aşağıda verilen hangi Avrupa Hükümdarı zamanında Anadolu'ya ayak basmıştır.

- A) Karaton
- B) Balamir
- C) Atilla
- D) Uldiz DC
- E) Rua

Örnek Soru:

Aşağıda verilen hangi Türk Hükümdarı Bizans Valisine "İstersem güneş ışıklarının eriştiğı her yeri ele geçirebilirim" sözünü söylemiştir.

- A) Uldiz DC
- B) Atilla
- C) Bleda
- D) Balamir
- E) Bayan Han

- Uldiz'den Sonra **Karaton / Rua / Atilla / Bleda**

- Atilla'dan sonra **İlek / Dengizik / İrnek**

Örnek Soru:

Hun – German Mücadelesinde adı (Nibelungen Destanında geçtiğı şekliyle) "Etzel" olarak geçen ve "Cesur kavimlerin efendisi" olarak adlandırılan Türk Hükümdar aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Rua
- B) Bleda
- C) Balamir
- D) Karaton
- E) Atilla DC

- En parlak dönem **Atilla**

Avrupa milletleri tarafından **Tanrı'nın Kamçısı** unvanı verildi

Örnek Soru:

Hun – Bugond mücadelesi aşağıda verilen hangi destanda anlatılmıştır?

- A) Ergenekon
- B) Romanya
- C) Göç
- D) Nibelungen DC
- E) Manas

- Batı Roma'ya **Galya Seferi** düzenledi

- Doğu Roma seferi sonrası imzaladığı antlaşmalar **Margos / Anatolias**

Dikkat: Margos Antlaşması Türkler ile Bizanslılar arasında yapılan ilk antlaşma

- Türk Kültürü Avrupa'ya yayıldı
Pantolon ve ceket, at koşumları, at eyerleme, Ordu düzenlemesi

I.KÖKTÜRKLER 552 – 659

- Kurucusu **Bumin Kağan**

Örnek Soru:

Köktürk Devleti'nin Kurucusu Bumin Kağan'ın unvanı aşağıdakilerden hangisidir

- A) İteriş
- B) İl Kağan (DC)
- C) İlteber
- D) Tanhu
- E) Şanyü

- Merkez **Ötüken**

- Türk adıyla kurulan ilk Türk devleti

- Orta Asya'da kurulan ikinci Türk devleti

- Asya Hunlarından sonra Orta Asya'da sırasıyla **Sien Piler / Akhunlar / Avarlar** varlığını devam ettirdi

- I.Köktürk soyunu kuran **AŞİNA Soyu (Kurt Soylu)** (Türeyiş Destanına göre)

- **Avarlar** hâkimiyetine son verilerek kuruldu

- "**İkili teşkilat sistemi**" uygulandı

- Batı'da İstemi Yabgu Sasaniler'le anlaşış Akhunları yıktı Bizans'la anlaşış Sasanileri zayıflattı

Dikkat: Bu ittifakların temel sebebi "**İpek yolu hâkimiyeti**"

2016 KPSS

Köktürk Devleti (552 – 630) aşağıda verilen hangi kağanın zamanında en parlak dönemini yaşamıştır?

- A) Bumin Kağan
- B) Tapo Kağan
- C) Mukan Kağan (DC)
- D) İşbara Kağan
- E) Kutluk Kağan

- **İstemi Yabgu döneminde** İlk defa Bizansla eşçilik düzeyinde görüşüldü (568)

- Mukan Kağan sonrası **Tapo Kağan** geçti

- Tapo Kağan **Budizm'i kişisel olarak benimseyen** Köktürk Kağanıdır.

- 582'de Doğu ve Batı Köktürkler olmak üzere ikiye ayrılmış (İç karışıklıklar) Çinliler tarafından yıkılmıştır.

- Yıkılmasından sonra mirasına konan devlet **TÜRGİŞLER'DİR**

Kürşat İsyanı:

Türkler arasında bağımsızlık düşüncesinin yeniden canlanmasına ve II. Köktürk devletinin yeniden kurulmasına zemin hazırladı

Örnek Soru:

Türk Tarihinin ilk Milli İstiklal ayaklanması aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ahmet Anzavur
- B) Delibaş Mehmed
- C) Kürşat (DC)
- D) Şeyh Bedrettin
- E) Baba İshak

II. KÖKTÜRKLER 682 - 744

- Kurucusu **Kutluk Kağan**

Örnek Soru:

II. Köktürk devletini kuran Kutluk Kağan'a verilen unvan aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yabgu
- B) Tanhu
- C) Şanyü
- D) Erkin
- E) İteriş (DC)

- Kutluk Kağan / Kapgan Kağan / Bilge Kağan döneminde **Vezir Tonyukuk** vezirlik yaptı.

→ Türk tarihinin **İLK TARİHÇİSİ'dir.**

- En parlak dönem **Bilge Kağan / Kültigin / Vezir tonyukuk**

- **İlk Milli Alfabe** Köktürk Alfabesi 38 Harf (4 tanesi ünlü)

- Orhun Kitabeleri yazıldı
725 Vezir tonyukuk
732 Kültigin
735 Bilge Kağan

adına dikildi. Bugün **Moğolistan'da** bulunmaktadır.

- Basmil, Karluk ve Uygurlar tarafından yıkıldı

UYGURLAR 744 – 840

Örnek Soru:

Uygurların ilk hakanı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Böğü Kağan
- B) Kutluk Bilge kül Kağan (DC) **kurucusu**
- C) Baga Tarkan
- D) Bayan – Çur **Bayan: Zengin, Güçlü**
- E) Moyen – Çur **Çur: Unvan**

- Merkez **Ötüken** daha sonra **Karabalğasun**

- Türk tarihinde ilk defa şehir ve kasabalar kurarak sanat, ticaret ve tarımla uğraşıldı.

Örnek Soru:

Aşağıda verilen hangi İslam öncesi Türk devletinin yaptığı duvar süslemeleri ve minyatürler Arap, Selçuklu ve Osmanlı sanatına kaynaklık yapmıştır?

- A) Asya Hun Devleti
- B) Köktürkler
- C) Uygurlar (DC)
- D) Hazarlar
- E) Bulgarlar

- İlk defa yerleşik hayata geçildi

- İlk Türk Mimari eserler verildi.

- En parlak dönem **Moyen - Çur**

Örnek Soru:

Aşağıda verilen hangi Uygur hükümdarı zamanında Maniheizm dini devletin resmi dini kabul edilmiştir?

- A) Moyen-Çur
- B) Baga Tarkan
- C) Hu Tegin
- D) Böğü Kağan (DC)
- E) Kutluk Bilge Kül Kağan

🏠 Sine Uşi Yazıtları (Moyen çor yazıtları) 759

Karabalğasun Yazıtları 826

Uygurlara aittir

Örnek Soru:

Maniheizmin Uygurlar tarafından benimsenmesi sonucu gelişen sanat dalı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Minyatür
- B) Dokumacılık
- C) Resim DC
- D) Heykel
- E) Halıcılık

Not: Mani tarafından kurulan dini Hıristiyan, Zerdüş ve İrani birçok unsurun birleşmesinden oluşmuştur. Mani ise bir ressamdır.

- Mani dininin etkisiyle Uygur hükümdarları **"AY TENGRİ"** Unvanını kullanmaya başladı

- Uygurların Mani rahiplerine verdiği isim **MOÇAK**

- **Soğd Alfabeti** kullanıldı (18 Harf) - Kendilerine özgü-

- **Kâğıt ve Matbaayı kullanan** ilk Türk Devleti

- **İlk kez kütüphane kuran** Türk Devleti

- Böğü Kağan'dan sonra **Baga Tarkan** geçti

- **Kırgızlar** tarafından yıkıldılar

- **Moğolların Türkleşmesinde** ve devlet teşkilatı oluşturmasında önemli etkiye sahiptir.

- Turfan Uygurları 1209 İslamiyeti seçti, Moğoların Türkleşmesinde etkili oldu

- Kansu Uygurları 1229 Moğol hâkimiyetine girdi

- **Arpın – Çor** bilinen ilk Türk şairi

ORTA ASYA'DA KURULAN DİĞER TÜRK DEVLETLERİ

Kırgızlar

- Merkez Ötüken
- **Talas ve Yenisey yazıtları** Kırgızlara aittir ve Orhun Yazıtlarından eskidir
- Manas destanı Kırgızlara ait

Sabirler

- VI.yüzyılda Asya2dan Anadolu'ya geldiler (Kayseri / Ankara / Konya / Sivas)
- **Anadolu'ya yerleşen** ilk Türk topluluğudur
- Bizans / Sasani mücadelesinde Sasanileri desteklediler
- Boğarık Han kadın hükümdarıdır
- Sabir, sapan, yol değiştiren, serbest, başıboş demektir
- İstemi Han döneminde Köktürk devletine bağlandı
- Daha sonra Hazar egemenliğine girdi

Akhunlar

- Bsti'ya göç eden Asya Hunların bir koludur
- I.Köktürk / Sasani ittifakı ile yıkıldılar

Hazarlar

- **Museviliği kabul eden tek Türk boyudur**
- **Müslüman Araplarla savaşılan** ilk Türk boyu (Hz.Osman'ı Kafkaslarda durdurdu)
- **Farklı dinler** bir arada yaşamıştı (Hoşgörülü yönetim)
- **Kiev Rus Knezliği** tarafından yıkıldı
- Türk tarihinde **İlk Ücretli askerlik** Hazarlarda görüldü (**İslamiyet sonrası ilk kez Gazneliler'de**)

Örnek Soru:

Hazarlar'da Müslümanların yönetilmesi için hakanın atadığı yöneticilere verilen isim aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hacip
- B) Yabgu
- C) Hazz DC
- D) Vezir
- E) Buyruk

Türgişler

- * **Baġa Tarkan** bilinen *İlk Türk hükümdarı* (*Kendi adına para bastıran ilk Türk hükümdarı*)
- * **Sulu Kaġan** döneminde *Emevilerle mücadele ettiler* (*Orta Asya'nın Araplaşmasını engellediler*)
- * **Tam olarak yerleşik hayata geçtiler**
- * **Karluklar** tarafından yıkıldılar

Karluklar

- * İslamiyeti **topluca kabul eden** ilk Türk topluluġu
- * **Cengiz Han'a itaat eden** ilk Müslüman Türk Topluluġu
- * **Talas Savaşı'nda (751)** Abbasileri desteklediler
- * **Karahanlılar'ın kurulmasında** etkili oldular

Örnek Soru:

- I. Avarlar
- II. Hunlar
- III. Köktürkler

Yukarıdaki Türk Devletlerinden hangileri hem Asya'da hem de Avrupa'da devlet kurabilmiştir

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I – II **DC** E) II-III

Avarlar (Juan – Juan)

- * VI.yy ortalarında **Orta Asya'da kurulup** Batı'ya göç ettiler
- * **Bayan Han** döneminde Avrupa'da büyük devlet Kurdular
- * **İstanbul'u kuşatan** ilk Türk devleti 619 / 626
- * **Üzengi kullanımı** Avarla ortaya çıktı
- * **Hıristiyanlığı benimsediler**
- * Franklar tarafından yıkıldılar

Bulgarlar

- * Kubrat tarafından kuruldu
- * İki gruba ayrıldılar

Volga (İtil): 920'de *İslamiyeti seçtiler*, **Kazan Türkleri** olarak günümüzde varlığını devam ettirdiler **AVRUPA'DA İSLAMİYETİ KABUL EDEN İLK TÜRK DEVLETİDİR.**

Örnek Soru:

İtil Bulgarları hangi hükümdar zamanında İslamiyeti seçmiştir?

- A) Almış Han **DC** B) Kubrat C) Arparuh Han
D) İbrahim Han E) Boris Han

Tuna (Kama): Boris Han döneminde *Hıristiyanlığı seçtiler*, özbenliklerini yitirdiler

Macarlar

- * Slavların arasına girerek birleşmesini engellediler
- * *Hıristiyanlığı seçiler*, özbenliklerini yitirdiler

Peçenekler

- * Oġuz baskısıyla Batı'ya göç ettiler
- * Bizans'ta paralı askerlik yaptılar
- * **Malazgirt Savaşı'nda** Büyük Selçuklu'yu desteklediler

Örnek Soru:

Aşağıda verilen hangi Türk boyları Malazgirt Savaşı sırasında Selçuklu tarafına geçerek savaşı Türklerin kazanmalarına yardımcı olmuşlardır?

- A) Uzlar / Peçenekler **DC**
B) Peçenekler / Bulgarlar
C) Bulgarlar / Macarlar
D) Kumanlar / Bulgarlar
E) Oġuzlar / Kumanlar

- * **Kıpçaklar** tarafından yıkıldılar

Kıpçaklar (Kumanlar)

- * Batı Köktürklerin bir koludur
- * **Oġuzlarla mücadelesi** Dede Korkut Hikâyelerine konu oldu
- * **Kumanlarla mücadelesi** Rusların ünlü *İgor Destanı'na* konu oldu
- * **Altınorda** devletinin *Türkleşmesinde* etkili oldular
- * **Eyyubi ve Memluklu ordularında** görev aldılar
- * **Codex Cumanicus** adlı sözlükleri vardı (Latince / Farsça / Kumanca yazıldı)

İtalyan misyonerler Kuman / Kıpçak arasında dini propagandayı kolaylaştırmak ve ticarete yardımcı olmak üzere, pratik hayatta kullanılsın diye 2500 kelimelik bir sözlük hazırlamışlardır

Oğuzlar (Uzlar)

- * Hıristiyanlığı kabul edenlere **Uz** denilmektedir.
- * Müslüman olan oğuzlara **Türkmen** denilmiştir
- * Malazgirt Savaşında *Bizans tarafından Türk tarafına geçtiler*

KÜLTÜR ve MEDENİYET

A- Devlet Yönetimi

Örnek Soru:

Aşağıdakilerden hangisi İslamiyet öncesi Türk toplumunu oluşturan unsurlardan değildir?

- A) Oguş B) Urug C) Oba **DC**
D) Boy E) Budun

Oba: Küçük çadırlardan oluşmuş küçük köy

Oguş (aile)
Urug (soy)
Bod (boy)
Bodun (millet)
İl – el (devlet)

Türklerde var olan yönetim anlayışları..

Kut Anlayışı -Veraset Sistemi - İkili Teşkilat
(İslamiyet sonrası devam etti)
Katun - Federatif Yapı

KAVRAMLAR

😊 Aşağıda verilen kavramları uygun olan açıklamanın başına yazınız

ÜLÜŞ / ORUN / OKSIZLIK / KÜN / BALIK / ÖRGİN
ATAMAN / TUĞ / YARLIĞ

ATAMAN : Tigin Eğitmeni
(inanç, İnal)

TUĞ : Kutsal tüylerden yapılmış hükümdarlık sembolü

ÖRGİN : taht

KÜN : halk

BALIK : şehir

YARLIĞ : hükümdar buyruğu

OKSIZLIK : bağımsızlık

ORUN : mecliste oturulan yer

ÜLÜŞ : pay

Örnek Soru:

Aşağıdakilerden hangisi Türklerin kullandığı unvanlardan birisi değildir?

- A) Nevbet **DC** B) Şanyü C) Yabgu
D) İlig E) Hakan

HÜKÜMDARIN

UNVANLARI	ALAMETLERİ	GÖREVLERİ
Han	Berge (kamçı)	Güvenlik
Hakan	Otağ (çadır)	Adalet
Kağan	Nevbet (Davul)	Sosyal Devlet
Şanyü	Örgin (taht)	Töreyi Koruma
İdikut	Yay	Ordu Komutanlığı
İlteber Vali/Komutan	Kotuz (sorguç)	
Tanhu	Kama	
İlteriş	Kılıç	
Ay-tengri	Kur	
	Kemer	
	Tuğ	

KAVRAMLAR

😊 Aşağıda verilen kavramları uygun olan açıklamanın başına yazınız

YARGUCU / TUDUN / ŞAD / YABGU / BİTİKÇİ /
AYUKI / TUTUK / TARKAN / AYGUCU /
YARGUCU / BURUKLAR / TİGİN / TAMGACI /
AĞILIG / APA

TUDUN: (Vergi toplayıcı)

TİGİN (Tekin-Şehzade)

TARKAN (Komutan)

TAMGACI (Mühürdar)

TUTUK (Askeri Vali)

AYGUCI (Başbakan)

AYUKI (Hükümet)

AĞILIG (Hazine Görevlisi)

APA (Saray Görevlisi)

BUYRUKLAR (Bakanlar)

BİTİKÇİ (Katip)

ŞAD (Vezir)

YABGU (Yönetici)

YARGUCI (Yargıç)

B- Ordu

☺ Aşağıdaki boşlukları doldurunuz

Ordu Millet Anlayışı: **Teoman** döneminde

Onluk Sistem : **Mete Han** döneminde

Turan Hilal: **Sahte Ricat** (Kurt Kapanı)

Türkün kanadı: **At**

Sırtta taşınan ok çantası **Sadak**

Türk tarihinde ilk ücretli askerlik: **Hazarlar** devleti döneminde

Köktürklerde süvari birliklerinin başındaki komutan **Noyan**

C- Din ve İnanış

Maniheizm / Budizm: Uygurlar döneminde görülen din anlayışıdır. Türk Mili benliğine **UYMAZ** (2014 KPSS)

Balbal: Mezar taşı

Yuğ: Ölü töreni

Yuğ Aşı: Ölü aşı

Sığıtçı: Yuğ töreninde ağıt yakan kişi

Kurgan: Mezar

Örnek Soru:

- I. Pazarık Kurganında bulunan halı
II. Yenisey Irmağı kenarında bulunan yazıtlar
III. Esik kurganında bulunan Altın Elbiseli adam zırhı
Buluntularından hangileri Asya Hun Devletine aittir?
A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III DC E) I,II,III

Esik (Issık) Kurganında 1969'da Kazakistan'ın Almaata şehrindeki kazılarda bulunan kurgana **ALTIN ELBİSELİ ADAM** kurganı denir

Bazı kaynaklarda Hunlara bazı kaynaklarda İskitlere ait olduğu belirtilir.

Eşük: Köktürklerde ölen kişinin toprağa verilirken sarıldığı kefen

Örnek Soru:

İlk Türk devletlerine ait aşağıdaki kavramlardan hangisi din ve inanış ile ilgili değildir?

- A) Ongun B) Uçmağ C) Kam
D) Umay E) Kotuz DC

Kotuz (Sorguç), hükümdarlık sembolüdür. Başa takılır. Yabani dağ öküzlerinin kuyruk tüyü

Sorguç, balıkçıl kuşunun tüyü

Şaman Kam Baskı: Din adamı

Ongun: Kutsal hayvan (totem) her boyun bir ongunu vardır

Tamu: Cehennem

Uçmağ: Cennet

İduk: Kutsal yer

Stupa: Budizm inancındaki mabedlerdir. Uygurlar'da görüldü. İslamiyet sonrası **Türbe Mimarisinin** temelini oluşturur.

Umay (Omay): Tanrıça (Gebe kadınların ve Çocukların koruyucusu)

Ayzıt: Güzellik tanrıçası

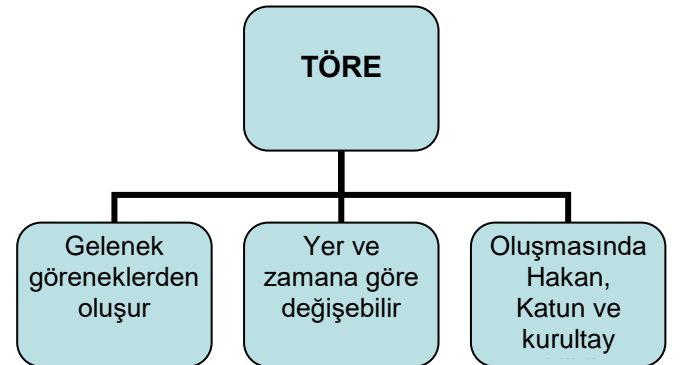
Ülgen: İyilik tanrıçası

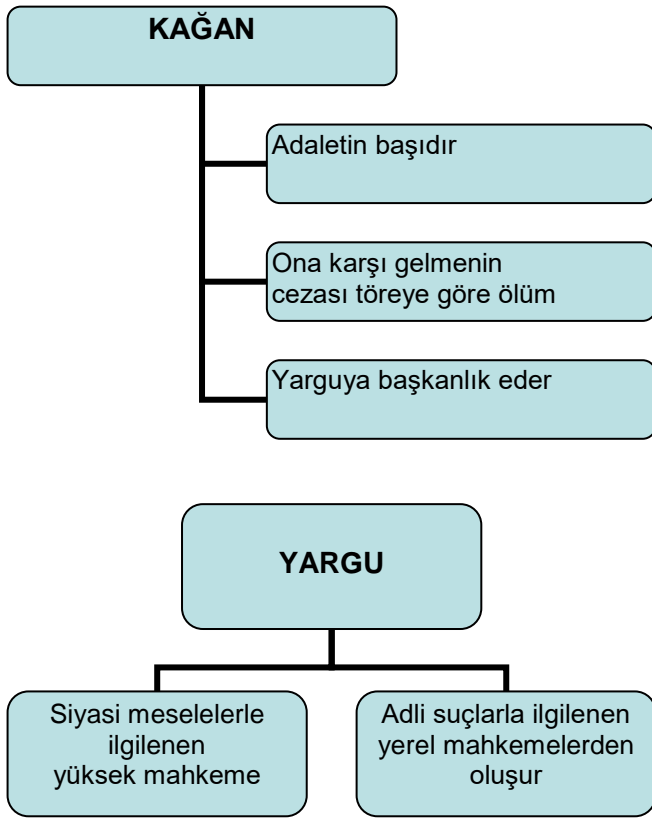
Kült: İnanç

Yada Taşı: Yağmurların yağması için etkili olduğuna inanılan taş

Sığış: Kıyamet Günü

D- Hukuk (Könilik)

YARGAN: Hâkim / yargıç

HAPİS CEZALARI, Göçebe hayat nedeniyle hapis cezaları kısa süreli

İLK YAZILI HUKUK, Yerleşik hayatla birlikte ilk kez uygulamaya girdi

YARGUCU, Yerel mahkemelere başkanlık eder

E- Sosyal ve Ekonomik Hayat

😊 Aşağıda verilen kavramları uygun olan açıklamanın başına yazınız

İMGA (AĞICI) / TÖTÖ KANALI / EĞNE (YUMUŞ) / YARMAK / KAMDU / TİLMAÇ / ACUN / KALIG / BENGÜTAŞ / ATLAS / ARŞ / BARK / KANG / ÖG / ÇAV / TÖRÜN / AĞILIG

KAMDU: Hükümdarın mührü vurulan ipek bez parçalı para

ÇAV: Kağıt Para (Uygurlar)

YARMAK: Madeni Para (Köktürkler)

TÖTÖ KANALI: Orta Asya'da Köktürlere ait sulama kanalı

ÖG: Anne

KANG: Baba

TÖRÜN: Düğün Yemeği

AĞILIG: Devlet Hazinesi

EĞNE (YUMUŞ): Çeyiz

İMGA (AĞICI): Tahsil Memuru

BENGÜTAŞ: Yazılı Anıt

BARK: Hakan sarayı

TİLMAÇ: Tercüman

ACUN: Dünya, yeryüzünde yaşayan varlıkların tümü

KALIG: Hava

ARŞ: Göğün dokuzuncu katı

ATLAS: 9. katın yukarısı

F- Yazı, Dil ve Edebiyat

😊 Aşağıda verilen kavramları uygun olan açıklamanın başına yazınız

DESTAN / SAV / KOŞUK / DESTAN

- Töre, savaş, doğum, yas törenleri, inançlar, yaşam tarzı hakkında bilgi veren edebiyat türüne **Destan** denir

- Kopuz eşliğinde söylenen şiirler **Koşuk** denir

- Atasözü **Sav**

- Ölülerin ardından yakılan ağıt **Sagu**

Yazıtlar

😊 Aşağıda verilen devletleri uygun olan yazıtların yanına yazınız

UYGURLAR / KIRGIZLAR / KUTLUK DEVLETİ

- Orhun Yazıtları **KUTLUK DEVLETİ'NE** ait

- Yenisey Yazıtları **KIRGIZLAR'A** ait

- Karabalgasun Yazıtları

Sine - Uşi Yazıtları

Taryat Kitabeleri

Moyen - Çur Yazıtları **UYGUR DEVLETİ'NE** ait

Türklerin Günümüze Kadar Kullandığı Alfabeler

Soğd		Çin
Kiril		Süryani
Latin	ORHON Türklerin kullandığı en eski alfabe	Tibet
Arap		Brahmi
Fars		Mani

Türk tarihinde Oğuzların Bozoklar ve ve Üçoklar diye ayrılması hangi **OĞUZ KAĞAN DESTANI'NDA** anlatılmaktadır

☺ *Aşağıda verilen destan açıklamalarının başına uygun olan devletleri yazınız*

KIRGIZLAR / HUNLAR / UYGURLAR / İSKİTLER (Sakalar) / KÖKTÜRKLER

DESTANLAR

İskitler (Saka)	Alper Tunga Destanı, Şu Destanı
Hunlar	Oğuz Kağan Destanı, Atilla Destanı
Köktürkler	Bozkurt Destanı, Ergenekon Destanı
Uygurlar	Türeyiş ve Göç
Kırgızlar	Manas

- Türklerin yurdundan göç ettikten sonra Ergenekon denilen yerde yaşamaya başladıkları, **burada çoğaldıkları, sonra demir dağı eriterek tarih sahnesine tekrar çıkmaları** anlatılır

- Göç destanına göre Uygurlar göç ettikten sonra **BEŞBALIK'TA** devlet kurmuşlardır.

- Oğuzlarla Kıpçakların mücadelesi anlatılır. İslamiyete geçiş dönemi eseridir. (**DEDE KORKUT DESTANI**)

- **ŞU DESTANI'nda** Büyük İskender'in Saka Hükümdarı Şu ile mücadelesi anlatılır. İskenderin adı **ZÜLKARNEYN** olarak geçmektedir. Bu detanın varlığı **DİVAN-I LUGAT-I TÜRK'ten** öğrenmekteyiz.

- Oğuz Kağan Destanına konu olduğu düşünülen kişi **METE HAN'dır**

- **BÖK**, orman demektir. *Bökli Kağan (Ormanlı Kağan)*

G- Bilim ve Sanat

- Çok ince işlenmiş küçük boyutlu resim yapma sanatına **Minyatür** denir. Konuyu tam olarak gösterir.

Yaş siva ve alçı üzerine resim çizme sanatına **Fresko** denir. Uygurlar ve Hazarlarda görülür.

Görüntünün ahşap, metal veya taş levha üzerine kazınarak dökülen mürekebbin Baskılama tekniği ile oluşturulmasına **Gravür** denir.

Türklerde ilk kez Uygurlar'da görülür.

Otaçı (Emçi): Tabip

Bedizci: Ressam

Örnek Soru:

Aşağıdakilerden hangisi Uygur Türkleri ile beraber Türk kültür yaşantısına dâhil olmamıştır?

- A) Mimari B) Heykel **DC** C) Fresko
D) Minyatür E) Tiyatro

- 12 Hayvanlı Türk takvimini kullanan ilk Türk devleti **I.Köktürkler'dir.**

Sıçan / Sığır / Pars / Tavşan / Balık / Yılan / At / Koyun / Maymun / Tavuk / Köpek / Domuz

G- Müzik

KAVRAMLAR

☺ *Aşağıda verilen açıklamaları uygun olan kavramların yanına yazınız*

MELODİ / ÇINGIRAKLI ASA / BAS (Davul) / SAZ ZURNA / BESTE

Kopuz : SAZ

Obua :ZURNA

Çevgan: ÇINGARKLI ASA

Kudüm (Timpani): BAS / DAVUL

Ir: BESTE

Küg: MELODİ